

NARODNI GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V LJUBLJANI.

Člani „Zadružne zveze“ dobivajo list brezplačno. — Cena listu za nečlane po štiri krone na leto, za pol leta dve kroni, za četrt leta eno krono; za člane zvezinih zadrug po tri krone na leto. — Posamezne številke 20 vin.

:: Telefon štev. 216. ::

C. kr. poštne hran. št. 64.846
Kr. ogrske „ „ „ 15.649

Izhaja 10. in 25. vsakega meseca. — Sklep urejevanja 5. in 20. vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo. — Cena inseratom po 30 vinarjev od enostopne petit-vrste, za večkratno inseracijo po dogovoru.

Vsebina: Nove odredbe o moratoriju. Zadruga in vojna preskrba. Preskrba z živili ob času vojske. Vojna posojilnica. Gospodarski pregled. Občni zbori.

Nove odredbe o moratoriju.

S cesarskim ukazom z dne 27. septembra 1914 drž. zak. št. 261, so bile izdane nove odredbe glede moratorija. Ta cesarski ukaz se glasi tako-le:

„Na podlagi § 14. državnega osnovnega zakona z dne 21. decembra 1867., drž. zak. št. 141 ukazujem tako:

Obseg odloga.

§ 1.

(1) Pred 1. avgustom 1914 nastale zasebnopravne denarne terjatve všteti terjatve iz menic in čekov, dalje terjatve iz zavarovalnih pogodb, katere so bile sklenjene pred tem dnem, se odlože v smislu naslednjih določil.

(2) Kolikor ni v § 2 in 5 določenega nič drugega in ne krato v §§ 15 in 16 predvidenega sodniškega odloga, je četrtina terjatve, najmanj pa znesek 100 K z do dne plačila tekočimi obrestmi vse terjatve in s postranskimi pristojbinami izvzeta od odloga in je plačati:

dne 14. oktobra 1914, ako je bila terjatev zapadla najkasneje do 14. avgusta 1914,

61. dne po dnevu zapadlosti, ako je bila terjatev zapadla ali zapade med 15. avgustom in 30. septembrom 1914, in

na dan zapadlosti, toda najbolj zgodaj dne 14. oktobra 1914, če terjatev zapade med 1. oktobrom in 30. novembrom 1914.

(3) Ostanek terjatve se odloži:

do 30. novembra 1914, če je bila terjatev zapadla ali zapade pred 1. oktobrom 1914, za 61 dni od dne zapadlosti, ako terjatev zapade med 1. oktobrom in 30. novembrom 1914.

(4) Pri izračunanju dobe odloga je vračunati dan pričetka in dan končanja roka, odmenjenega za odlog.

Iz odloga popolnoma izvzete terjatve.

§ 2.

Iz zakonitega odloga, določenega v § 1, so popolnoma izvzete:

1. terjatve iz službenih in mezdnih pogodb (§§ 1151 do 1163 o. d. z.);

2. terjatve iz najemninskih in zakupnih pogodb;

3. terjatve za prodane stvari ali dobavljeno blago na podlagi pogodb, ki so bile sklenjene pred 1. avgustom 1914, ako je bila

izročitev ali dobava stoprav po 31. juliju 1914 izvedena ali se izvede, izvzemši, da jo je bilo izvršiti pred 1. avgustom 1914;

4. terjatve društvenih bolniških blagajnic in nadomestnih zavodov na plačilo prispevkov za bolniško in pokojninsko zavarovanje;

5. zahtevki na plačilo obresti in anuitet

a) na postavi terjatev, ki služijo kot prednostno kritje zastavnih pisem in fundiranih bančnih obveznic,

b) na podstavi knjižno zavarovanih terjatev hranilnic in skupnih sirotinskih blagajnic,

c) na podstavi terjatev hranilnic proti občinam in drugim javnim korporacijam,

d) na podstavi drugih terjatev, ki so knjižno zavarovane na v najem ali zakup danih hišah in zemljiščih, v kolikor dolжник ne dokaže, da dejansko plačane najemščine in zakupnine po odbitku davkov in javnih dajatev ne zadoščajo za poravnanje obresti in anuitet;

6. rentne terjatve in zahtevki na dajatve vzdrževanja;

7. terjatve, ki pristojajo neposredno ali na podlagi kakega nakazila Družbi rdečega križa, dalje kakemu skladu za podpiranje pripadnikov mobilizovanih oseb ali za kakšno drugačno podpiranje ob priliki vojske;

8. terjatve za plačilo obresti in povračilnih plačil glavnice iz državnih dolgov in od države zajamčenih obveznosti;

9. terjatve na plačilo obresti in na povračilna plačila glavnice iz zastavnih pisem, fundiranih bančnih obveznic in delnih zadolžnic

10. terjatve iz zastavnih posojil zastavljalic in obrtnih zastavljalcev; vendar se prodaja zastavljenega predmeta ne sme preje izvršiti kakor šest mesecev po prvotno določenem času zapadlosti.

Terjatve iz zavarovalnih pogodb.

(1) Iz zakonitega odloga so dalje izvzeti zahtevki:

a) iz življenskozavarovalnih pogodb na odkup ali dovolitev posojila do višine 300 K in na plačilo zavarovane vsote do višine 3000 K,

b) iz zavarovalnih pogodb, ki so se posebej sklenile za slučaj smrti v vojski, do polne višine zavarovane vsote,

c) pri vseh drugih zavarovalnih panogah do višine 2000 K in, če odškodninska vsota presega 2000 K, na 2000 K in 12 odstotkov od 2000 K presegajočega zneska odškodninske vsote, nikakor pa ne več kakor skupaj 5000 K.

(2) Ako se življenskozavarovalna premija ne plača pravočasno ali samo deloma, more zavarovatelj zavarovanca do 31. oktobra 1914 in če zapade premija šele po 17. oktobru 1914, tekom 14 dni po dnevu zapadlosti pismeno pozvati, da se najkasneje tekom enega meseca po prejemu poziva izjavi, ali hoče zavarovanje nadaljevati. Ako zavarovanec v označenem roku izjavi, da zavarovanja ne nadaljuje, je dolžan plačati letno premijo. V pozivu se mora opozoriti na to pravno posledico. Pravno škodo, ki je v pogodbi zvezana z opustitvijo plačevanja premij, more zavarovatelj, dokler traja veljavnost tega cesarskega ukaza, uveljaviti le, ako je zavarovanec izjavil, da zavarovanju ne nadaljuje.

(3) Ako izostane v drugem odstavku označeni poziv, ne more zavarovatelj sodno uveljaviti svojega zahtevka do premije.

Terjatve iz tekočega računa, blagajničnih listov in vložnih knjižic.

§ 4.

(1) Terjatve iz tekočih računov in iz vlog na blagajnične liste se odlože z omejitvijo, da se more tekom enega koledarskega meseca pri deželnih in akcijskih bankah zahtevati plačilo do višine 5 odstotkov terjatve, kakoršna je obstojala dne 1. avgusta 1914, najmanj pa 400 K, pri drugih kreditnih zavodih izvzemši rajfajznovke, plačilo do višine 2 odstotkov one terjatve, najmanj pa 200 K in pri rajfajznovkah plačilo do višine 50 K.

(2) Plačilo višjih kakor poprej označenih zneskov se more iz terjatev iz tekočega računa in iz vlog na blagajnične liste zahtevati:

I. Brez omejitve na kak določen znesek, kolikor je odplačilo:

a) dokazano potrebno za poravnavo upniku pristojećih obveznosti za izplačilo plač in mezd v lastnem obratu upnika ali za poravnanje od upnika dolgovanih najemščin ali zakupnin ali obresti in anuitet, ki so po § 2, št. 5, popolnoma izvzete iz odloga;

b) potrebno za poravnanje terjatev države ali davkov ali javnih davščin, dalje za vplačila na izposojila države potom preodkaza ali pošiljatve blagajnici, kateri je poverjeno pobiranje;

c) ako ga terjajo dežele, okraji, občine za izpolnitev svojih obveznostij, vštévši obrestovanje in plačilo deželnih in komunalnih dolgov, nadalje banke in zavodi, ki so izdali zastavna pisma ali drugačne zadolžnice, za izpolnitev svoje iz tega nastale obveznosti za obrestovanje in plačilo, slednjič javnopravni zavarovalni zavodi za izpolnitev svojih obveznosti napram zavarovancem in njihovim svojcem ali zasebni zavarovalni zavodi za izpolnitev svojih po § 3 pristojećih obveznosti;

d) ako ga zahtevajo sodnije iz denarjev, ki so jih vložile;

e) ako ga zahtevajo odvetniki in notarji iz denarjev, ki so jih vložili, dokazano za izpolnitev sodnih odredb in nalogov ali za izpolnitev neodloženih obveznosti onih oseb, ki so jim dale naročilo.

II. V vsakem koledarskem mesecu do višine 10 odstotkov terjatve iz tekočega računa ali iz vlog na blagajnične liste, kakor je obstojala dne 1. avgusta, kolikor je povračilo dokazano neobhodno potrebno za vzdrževanje upnikovega obrata;

III. V času od 1. avgusta do 30. novembra 1914 do višine 50 odstotkov terjatve iz tekočega računa ali iz vlog na blagajnične liste, kakor je obstojala dne 1. avgusta, kolikor se povračilo dokazano potrebuje za izpolnitev obveznosti, ki jo ima kak kreditni zavod po tem cesarskem ukazu za povračila iz tekočega računa ali iz vlog na blagajnične liste ali na vložno knjižico,

(3) V drugem odstavku, št. I, II in III označeni zneski se morejo zahtevati vsposedno. Nasprotno se morejo tekom enega koledarskega meseca v prvem in drugem odstavku označeni zneski vsposedno zahtevati le do najvišjega zneska, katerega izplačati je kreditni zavod dolžan na podlagi določil ali prvega ali drugega odstavka.

(4) Proti zahtevi, da se terjatve iz tekočega računa preodkazejo na obstoječe račune ali na račune, ki se imajo otvoriti na novo, se z odlogom ne more ugovarjati; vendar se izplačilo preodkazanih zneskov med dobo odloga ne more zahtevati.

§ 5.

(1) Terjatve iz vlog na vložno knjižico, ki so bile vložene pred 1. avgustom 1914, so odložene z omejitvijo, da se more od iste vloge tekom enega koledarskega meseca pri deželnih in akcijskih bankah kakor tudi pri hranilnicah zahtevati plačilo do višine 5 odstotkov vloge, kakoršna je obstojala dne 1. avgusta 1914, najmanj pa 200 K, pri drugih kreditnih zavodih izvzemši rajfajznovke, plačilo do višine 2 odstotkov one vloge, najmanj pa 100 K, in pri rajfajznovkah plačilo do višine 50 K.

(2) Ako je pred 1. avgustom 1914 pri kaki deželni ali akcijski banki ali pri kaki hranilnici vložena vloga dne 16. septembra 1914 znašala še več kakor 2000 K, se more poleg tega v času od 16. septembra do 30. novembra 1914 zahtevati povračilo 20 odstotkov ostale vloge za poravnanje terjatev države ali davkov ali javnih davščin potom preodkaza ali pošiljatve blagajnici, ki ji je poverjeno pobiranje, in nadaljnih 20 odstotkov, kolikor so dokazano potrebni za izpolnitev obveznosti, pristojećih upniku po § 1., odstavek 2.

(3) Zneski za vplačila državnih izposojil potom preodkaza ali pošiljatve blagajnici, kateri je poverjeno pobiranje, kakor tudi od sodnij vloženi zneski se morejo zahtevati brez omejitve.

§ 6.

Ako je kreditni zavod na podlagi tekega računa, na vlogo proti blagajničnemu listu ali proti vložni knjižici več izplačal, kakor se je moglo zahtevati po §§ 3. in 4. cesarskega ukaza z dne 13. avgusta 1914 drž. zak. št. 216 in po §§ 4. in 5. tega cesarskega ukaza, more presežek pri novi zahtevi za izplačilo vračunati tudi v sledečem koledarskem mesecu.

Zahtevki na domestilo iz plačila prednostnih terjatev.

§ 7.

Terjatve do nadomestila dolga, plačanega za tretjo osebo na davkih ali javnih davščinah, so podvržene odlogu po določilih § 1, uživajo pa v konkurzu predpravo plačane terjatve.

Menice in čeki.

§ 8.

(1) Pri menicah, ki so bile izstavljene pred 1. avgustom 1914, velja za znesek, ki je po § 1. odstavek 2. izvzet iz odloga, če je bila menica najkasneje do 14. avgusta 1914, zapadla, kot plačilni dan 14. oktobra 1914, če je bila menica zapadla ali zapade med 15. avgustom in 31. septembrom 1914 61. dan, ki sledi dnevu zapadlosti, in če menica zapade med 1. oktobrom in 30. novembrom 1914, pa dan zapadlosti, toda najbolj zgodaj 14. oktobra 1914.

(2) Glede zneska, odloženega po § 1, se odloži rok za predložitev v plačilo, če je menica zapadla ali zapade pred 1. oktobrom, do 30. novembra 1914, če zapade med 1. oktobrom in 30. novembrom, za 61 dni. Temu primerno se premakne tudi rok za vložitev protesta.

(3) Ako se je odplačal delni znesek, je na menici zaznamovati, kedaj, od koga in v kateri višini se je plačalo. Plačniku je na prepisu menice izdati pobotnico.

(4) Ako je regresni zavezanec na menico, ki je zapadla pred 1. avgustom 1914, odplačal

delni znesek (§ 1, odstavek 2), more poleg zaznambe po odstavku 3 in pobotnice zahtevati poverjen prepis protesta. Izročitev poverjenega prepisa je na protestu zaznamovati. Dvojnik ali več nego en poverjen prepis protesta se ne sme izdati. Podpis avstroogrške banke na prepisu protesta nadomesti njega poveritev.

(5) Pri menicah, ki so zapadle ali zapadejo po 31. julija 1914, je neplačilo delnega zneska (§ 1, odstavek 2) ugotoviti s protestom in sicer tudi tedaj, ako je bil protest odpuščen. Prednike je obvestiti v smislu členov 45 do 47 meničnega reda. Ako je regresni zavezanec odplačal delni znesek, more poleg zaznambe po odstavku 3 in pobotnice zahtevati, da se mu izroči protest o neplačanem delnem znesku.

(6) Ako se regresni zavezanec proti prednikom ali akceptantu potegne za nadomestilo od njega plačanega delnega zneska, tedaj je pri menicah, ki so zapadle pred 1. avgustom 1914, predložiti pobotnico in poverjeni prepis protesta, če pa je bil protest odpuščen, pobotnico in poverjen prepis menice; pri menicah, ki so zapadle ali zapadejo po 31. juliju 1914, je predložiti pobotnico in protest o neplačanem delnem znesku.

(7) Predstoječa določila se primerno uporabljajo za čeke.

Vpliv višje sile na menice in čeke.

§ 9.

Ako pri menicah ali čekih, brez razlike plačilnega kraja in dneva izstavitve, vsled vojnih dogodkov nastala nepremagljiva zapreka (višja sila) ovira predložitev (prezentacijo) ali vložitev protesta, premakne se plačilni čas, rok za prezentacijo, za sprejem ali za plačilo in za vložitev protesta za toliko, kolikor je potrebno, da se more po prenehanju zapreke opraviti meničnopravno opravilo, najmanj pa do preteka desetih delovnih dnij po prenehanju zapreke. V protestu je kolikor mogoče ugotoviti zapreko in koliko časa je trajala.

Plačilo obrestij.

§ 10.

Za čas, za katerega se vsled odloga (§ 1, 3, 4, 5, 8 in 9) premakne plačilo, je plačati zakonite ali po pogodbi pristoječe višje obresti.

Roki za zastaranje in tožbe.

§ 11.

Doba odloga se ne všteje pri izračunanju roka zastaranja in zakonitih rokov za vložitev tožbe.

Odpoved.

§ 12.

(1) Z odpovedjo odložene denarne terjatve, podano med 1. avgustom 1914 in dnem razglasitve tega cesarskega ukaza, je tako postopati, kakor da bi bila podana 1. oktobra 1914; vendar se morejo od denarne terjatve, ki je na ta način zapadla, med časom, za katerega se je z odlogom premaknilo plačilo zapadlega zneska, zahtevati le po pogodbi pristoječe obresti.

(2) Z odpovedjo odložene denarne terjatve, podano med dnem razglasitve tega cesarskega ukaza in 30. novembra 1914, je tako postopati, kakor da bi bila podana 1. decembra 1914.

(3) Upniku po pogodbi pristoječa pravica do odpovedi ali takojšnjega povračila glavninskih zneskov, če bi se ne plačale pravočasno obresti, anuitete ali obroki, se ne more uveljaviti, če je dolжник v zaostanku le z obrestmi, anuitetami ali obroki, ki so zapadle ali zapadejo pred 30. novembrom 1914.

Poračun.

§ 13.

Okolnost, da je terjatev po določitih tega cesarskega ukaza odložena, ne nasprotuje, da bi ne mogla poračunati s kako drugo terjatvijo.

Predpisi pravnega reda.

§ 14.

(1) Sodni postopek o tožbah, s katerimi se zahteva plačilo terjatev, ki so po § 1, od-

stavek 2, deloma izvzete iz odloga, je nadaljevati brez ozira na stanje postopka. Nove tožbe na plačilo takih terjatev so dopustne, čeprav se z njimi zahteva plačilo celega zneska terjatve. Nasprotno je zavrniti tožbe, ki merijo samo na plačilo odloženih zneskov terjatve. Na podlagi menic ali čekov, izstavljenih pred 1. avgustom 1914 in ki so zapadli ali zapadejo po 31. juliju 1914, so tožbe dopustne le glede zneska, ki je po § 1, odstavek 2, izvzet iz odloga.

(2) Obsodba k izpolnitvi, za katero pristojna dolžniku ob času izrečene razsodbe še zakoniti odlog, je dopustna; vendar je rok za dajatev všteti pravnne stroške tako določiti, da prične teči od poslednjega dne zakonitega roka, določenega za odlog. Ta dan je v sodbi kalendarično označiti z navedbo dneva zapadlosti terjatve.

Sodniški odlog.

§ 15.

(1) Pravdna sodnija more na predlog toženca, ako to opravičuje njegov gospodarski položaj in upnik vsled tega ne utрпи nikake neprimerne škode, glede terjatvenih zneskov, ki so po § 1., odstavek 2, izvzeti iz zakonitega odloga, v razsodbi določiti daljši kakor zakonito odrejeni rok za izpolnitev; ta rok pa ne sme presegati zakonitega odložnega roka, ki velja za ostanek terjatve ali, če terjatev ne znaša več kakor 100 K, za terjatve z enakim dnem zapadlosti.

(2) Toženec ima dejanske trditve, na katere opira svoj predlog, verjetno dokazati.

(3) Sodnija more dovolitev roka napraviti odvisno od tega, da se poda varščina.

(4) Proti dovolitvi ali odklonitvi zaprosenega plačilnega roka ni nobenega pravnega sredstva.

(5) Ta določila se ne uporabljajo na terjatve iz menic ali čekov.

§ 16.

(1) Dolжник more pri okrajni sodniji, v katere okolišu ima upnik svoje bivališče, pri-

poznavši upnikovo terjatev predlagati, da se upnik povabi k razpravi o določitvi plačilnega roka za dolžni znesek, ki je po § 1, odstavek 2, izvzet iz zakonitega odloga.

(2) Sodnija ima v pripoznalni razsodbi, izrečeni na predlog upnika, ali, če stranke v sodni poravnavi, sklenjeni o dolžnem znesku, prepuste sodniji določitev plačilnega roka, v posebnem sklepu odločiti o plačilnem roku. Stroške obravnave ima dolžnik povrniti upniku.

(3) Določila § 15 se primerno uporabljajo.

Izvršba.

§ 17.

(1) Izvršilnih dejanj na korist odloženih terjatev ni dovoljevati, dokler traja rok odloga, že dovoljenih pa ni izvesti. Tekočega izvršilnega postopanja, izvzemši zasilno upravo in zasilno dajanje v zakup, ni nadaljevati. Že dostavljeni odkazni sklepi ostanejo v veljavi. Potom izvršbe poterjane zneske je razdeliti.

(2) Izvršilna dejanja, ki so bila opravljena, še predno je bil cesarski ukaz z dne 13. avgusta 1914, drž. zak. št. 226, znan pri izvršilni sodniji, ostanejo v veljavi.

(3) Izvršba v zavarovanje in začasne odredbe na korist odloženih terjatev se morejo dovoliti in izvesti.

Odložitev izvršbe.

§ 18.

(1) Izvršilna sodnija more na predlog zavezanca pod pogoji, navedenimi v § 15, odstavek 1, odložiti izvršbo na korist terjatvenega zneska, ki je po § 1, odstavek 2, izvzet iz zakonitega odloga, za dobo najdalj dveh mesecev, v kolikor ne gre za rubežen predmetov premakljivega premoženja ali za zasilno utemeljitev zastavne pravice. Taka odložitev je nedopustna, če je pravdna sodnija po §§ 15 ali 16 že dovolila plačilni rok.

(2) Na dovolitev odložitve se primerno uporabljajo določila § 15, odstavek 1 do 4.

Sodniški odlog za bojišče.

§ 19.

Osebam, ki imajo svoje bivališče (sedež) ali svoj stalni opravični zavod v ozemlju, v katerem je bilo vsled vojnih dogodkov delovanje sodnije začasno ustavljeno, more za pomoč poklicana sodnija dovoliti odlog za obveznosti vseh vrst (§§ 15 in 16) in ravno tako izreči, da ne nastopijo ali da se odpravijo pravne škode, ki so bile dogovorjene za slučaj nepravočasne izpolnitve, izvzemši dolžnost do plačila zastalih obresti. Določila § 18 se uporabljajo na take osebe brez ozira, kakšna je terjatev, na koje korist se vodi izvršba.

Pravica vzajemnosti.

§ 20.

Kolikor morejo upniki, ki imajo svoje bivališče (sedež) v tuzemstvu, v kaki drugi državi uveljaviti zasebnopravne terjatve samo v manjšem obsegu ali pod dalje idočimi omejitvami, kakor je določeno v tem cesarskem ukazu, so enakim omejitvam podvržene terjatve upnikov, ki imajo svoje bivališče (sedež) v tej državi.

Končna določila.

§ 21.

Vlada se pooblašča, izjeme iz splošne odredbe odloga, ki so ugotovljene v § 2, številka 1 do 7, 9 in 10 in v §§ 3 do 8 tega cesarskega ukaza, ukazoma razširiti ali omejiti kakor tudi določila §§ 9 do 20 premeniti ali dopolniti, kolikor to zahtevajo gospodarske potrebe.

§ 22.

(1) Ta cesarski ukaz stopi v veljavo dne 1. oktobra 1914. Hkratu izgubita veljavo cesarski ukaz z dne 13. avgusta 1914, drž. zak. št. 216 in ministrska naredba z dne 5. septembra 1914, drž. zak. št. 237.

(2) Izvršiti ta cesarski ukaz je naročeno Mojemu pravosodnemu ministru v sporazumu z udeleženi ministri.

Dunaj, 27. septembra 1914.

Zadruga in vojna preskrba.

Vojna preskrba je beseda, ki jo ima danes vsakdo na jeziku. Prvotno se je pod to besedo razumelo skrbeti za ranjence v vojski; skoro se je pa pokazalo, da so tudi svojci v vojsko poklicanih potrebni posebne pomoči, ker so zgubili povečini svoje dohodke. Toda s tem še nismo pri kraju, kajti z motenjem gospodarskega življenja je prišel ob delo velik del prebivalstva in je postal tako posredno žrtev vojne stiske. Te vrste vojnega preskrbovanja izvirajo neposredno iz sedanje stiske; ostane nam pa še ena, ki pa stoji sedaj še bolj v ozadju in ta je: skrb za sirote v vojni padlih junakov.

Pomožno akcijo, ki je potrebna, da se odpomore vsej tej bedi, so prevzeli najrazličnejši faktorji. Poleg mednarodnih združenj, ki so znana pod imenom Genfske konvencije in jih izpopolnjujejo od države organizirane družbe „Rdečega križa“, pomaga država v obliki podpor, ki jih daje družinam pod orožje poklicanih. Občine in druge avtonomne oblasti skušajo pomagati s tem, da dajo brezposelnim delo, da skrbijo posebno za svoje nastavljenke in da podpirajo družine vpoklicancev. In ob strani vseh teh organizacij dela, deloma skupno z njimi (kakor z Rdečim križem) na zelo obsežnem polju, bolj ali manj organizirana, stara silna ljubezen prostovoljne, zasebne pomoči. Ona se pojavlja vedno v novih oblikah, novih razporedbah in najde vedno novih priložnosti, da pomaga. Njeni pristaši ne poznajo nobenih mej. Jako je prožna in se hitro prilagodi razmeram; toda preti ji nevarnost, da se zelo lahko razdere.

Ko gledamo na vse to delovanje, se nam porodi vprašanje: ali je tu sploh še umestno razmotrivanje, kako naj zadruga pomagajo v vojski? Ali imajo zadruga kake posebne naloge v tem času in zanje kaka posebna sredstva? Ali pa naj se (če že ravno hočemo kaj pomagati) pridružijo že obstoječemu sistemu pomožne akcije, podpirajo z denarjem in dru-

gimi sredstvi, v ostalem naj pa gredo svojo staro pot naprej?

Kdor se tako vprašuje, ta nima jasnega pojma o zadružništvu. Zadružništvo pomenja že v mirnem času pomožno akcijo, ki se vrši na ta način, da se združijo pomoči potrebni in oni, ki lahko pomagajo. Ko se ustanovi zadruga, se mora opustiti misel, da bi se potem še človek sam pehal po svetu. Seveda tudi tedaj še nihče ne zahteva kake dobrote ali kake stvari brezplačno. Toda gospodarska pomoč je tu, čeprav se postopa strogo po gospodarskih načelih. Vsa socialna reforma stoji v znamenju organizacije; tudi zadružništvo je organizacija, ki deluje reformatorično. Zadružništvo ima druge namene kakor privatnik in njegov gospodarski značaj vodijo drugi momenti.

Za časa vojske je treba ne samo, da se socialni namen zadruga ohrani, nego se mora posebnim razmeram popolnoma prilagoditi. Prva skrb zadrugam za časa vojne naj bo, da svoje poslovanje kolikor mogoče malo omeje. Načelstvo, ki je mnenja, da sme sedaj lenuhariti ali samo najnujnejše storiti, ne pozna svoje naloge. Kreditne zadruga, ki se ne potrudijo za nove vloge in da bi ohranile gospodarstvo svojih članov z dovoljenjem bodisi tudi malega kredita, so podobne prijatelju, ki zapusti svojega tovariša v sili. Ravno tak zanikrni prijatelj so konsumna društva, ki ne napno vseh sil za preskrbo (aprovizacijo) svojih članov in produktivne zadruga, ki ustavijo delovanje brez potrebe. Nobena podporna in pomožna akcija, ki se naslanja na dobrodelnost, namreč ne more nadomestiti urejenega normalnega gospodarskega življenja. Kdor deli podpore, namesto, da bi dal delo, ima malo smisla za veliko organizacijo preskrbe. Vse poslovanje, vsi sklepi, z eno besedo vse delovanje zadružnih organov mora iti za tem, da se ohrani načelo samopomoči, ker na ta način se tudi najbolje služi socialni skrbi. Pomagati članom z mirnim delovanjem zadruga mora

biti prva točka v programu, ki ga imajo zadruge za časa vojske.

Na drugem mestu mora biti skrb za lastne uradnike, ki so v vojski. Koliko more tu vsaka zadruga storiti, mora sama vedeti, — da pa naj stori toliko, kolikor more, je njena socialna dolžnost. Biti mora namreč privatnim podjetnikom za vzgled. Ako je le mogoče, naj se vpoklicanim rezervirajo njihova mesta in zasedejo samo začasno s pomožnimi uradniki. Da bi dobivali svojci vpoklicanih med tem časom njih plačo, bo pač večini zadrug težko, toda že mali prispevek onim, ki so trenutno brez dohodkov, ima lahko najboljše posledice. Često se lahko pritegne svojce vpoklicanih same h pomožni akciji. Tudi bi bilo misliti na to, da bi boljše situirani odstopili procentualni znesek svoje plače na korist vpoklicanih.

Še le ko so izpolnjene dolžnosti, ki jih ima vsak zavod v svojem delokrogu, se lahko misli na podpore in pomožno akcijo v širšem smislu. Najbližji delokrog za vsako zadrugo je naravno domača občina. Pomoč v denarju je prva stvar pri pomožni akciji in najprvo se prosi zadruge za denar. Toda še mnogo načinov je, kako se lahko pomaga, ki imajo pa bolj značaj darov v naturalijah. Zadruga kot združenje oseb lahko uporabi ne samo stvarna sredstva kakor denar in blago, nego tudi mnogo radovoljnih in za splošno dobro vnetih delavskih močij in te so pri vsaki pomožni akciji najvažnejše.

Dobro bi bilo pri tej priliki nekoliko pomisliti na splošna pravila, ki se jih je držati pri vsaki pomožni akciji. V mnogih krajih se pokaže, da začetkoma z velikim navdušenjem k življenju poklicane organizacije ne morejo prav delovati in nalete na najrazličnejše tehnične ovire. Deloma izvira to od tega, ker se posveti socialnemu delu mnogo takih, ki se v mirnem času niso zato brigali in gredo sedaj z dobro voljo, pa brez izkušnje in organizatorične spretnosti na novo delo. Ne poznajo še razočaranj, ki jih čakajo, in nimajo tiste spretnosti, ki marsikateremu prihrani po-

lovico truda in dela. Dalje se večkrat cela stvar vrši brez pravega načrta in premišljenosti. Samo „dobro srce“ ne zadostuje za uspešno pomoč, tu je pač potreba tudi zdravega razuma. Prvo vprašanje mora vedno biti: kaj hočem doseči in katera sredstva so mi na razpolago? Ko se je določil jasen, iz prva ožji delokrog, treba skrbeti, da se tudi stalno dela. Veliki načrti niso za nič, če se nismo poprej prepričali, da uspeva vsaj manjša akcija. Treba skrbeti, da se za stvar samo dela in da se ne izgublja časa z debatami o pravilih in poslovnem redu; tudi ne gre preveč operirati z vsakovrstnimi formularji. Kjer je potrebno, da se zadruga pridruži in skupno dela s kako večjo osrednjo akcijo, naj se ne dela preveč na lastno roko. Vsak kraj ima navadno v obstoječih društvih naprave, na ktere se lahko nasloni pri svojem delovanju. Velike, po deželah organizirane naprave tvorijo naravna središča. Velika vojna organizacija mora biti sistematična celota, ako hoče svoj namen doseči. Kdor dela, mora vedeti, kaj delajo drugi, da se pomoč primerno razdeli, tako da ne gre na eno stran preveč podpor, dočim vlada na drugi strani veliko pomanjkanje. Z obstoječimi sredstvi treba štediti in ne v začetku razsipati, ker bo razvijajoči vojni položaj stavil vedno večje zahteve na pomožno akcijo. Taka in jednaka razmotrivanja kažejo, da baš sedanja akcija zahteva podvojene previdnosti, da se zagotovi uspeh. Kažejo pa dalje tudi, da imajo zadržni funkcionarji, ki so po mnogih krajih največji organizatorji, tudi v vojni preskrbi svojo posebno nalogo, na ktere izvršitev bodo gotovo vsi brez izjeme šli z veseljem.

Preskrba z živili ob času vojske.

Ko je izbruhnila svetovna vojska, bilo je z dnevnega reda odstavljeno med drugim tudi vprašanje, ki se je ž njim naše javno mnenje že dolgo časa bavilo. Menimo namreč vprašanje, kako naše gospodarske stike z drugimi državami v bodočnosti urediti, kakšno

stališče je zavzeti pri obravnavah za sklenitev carinskih in trgovinskih pogodb z inozemstvom.

Zlasti glede carine na žito in meso se je vodil oster boj. Marsikaka trpka, vznemirljiva beseda je padla. Zdelo se je, da bo prišlo do hudega razpora med kmetijskim ter mestnim in industrijskim prebivalstvom. „Proč z agrarnimi cenami! Dajte nam po ceni kruh, po ceni meso!“ Tako se je glasilo geslo, s katerim so hoteli napraviti nasprotje med mestnim in kmetijskim prebivalstvom.

V tem boju raznih nazorov so dalekovidni krogi naglašali s posebnim povdarkom, da se pri obravnavanju carinskih vprašanj ne sme nikdar izpustiti izpred oči ena točka, da je namreč treba domače kmetijstvo toliko varovati s carino, da more ostati sposobno za življenje, da se mu zagotovi miren nadaljni razvoj, in da se na ta način omogoči, večji del živil, potrebnih za prehrano ljudstva, pridelovali v domači deželi. Carina se ne sme tako znižati, da bi domače kmetijstvo svojih pridelkov ne moglo doma spraviti v denar po primerni ceni, kajti sicer bi kmetijstvo propadalo in čez nekaj let bi prišlo tako daleč, da bi meso in žito iz tujine ne samo mogli uvažati, ampak bi to storiti morali.

Da je bilo to stališče pravo, dokazuje posebno dobro sedanji položaj. Kedaj bo vojne konec, se ne ve, to pa čutimo vsi, da sega globoko v vse gospodarske in socialne razmere. Svetovna vojska ni samo poskušnja vojaške pripravljenosti vojujočih se držav, ampak je ravno tako poskušnja o njihovi gospodarski moči. Pri tem ne mislimo v prvi vrsti na denarno bogastvo, na takozvano „finančno pripravljenost“, ampak na samostojnost, preskrbovati se z živili. Hrabrost in izurjenost armade in tudi denarna moč dežele, vse to ostane brez pomena, če začne gospodariti lakota. Vedno bolj jasno se kaže, da meri politika Angležev v sedanji vojski pred vsem na to, Avstrijo in Nemčijo odrezati od morja in jima zapreti prekmorski dovoz, da bi na ta način obe državi izstradali.

Ta načrt pa se ne bo tako lahko uresničil. Kajti ne samo avstrijska in nemška armada sta bili pripravljena za boj, ampak tudi naše narodno gospodarstvo. Glede najvažnejših kmetijskih pridelkov smo od tujine skoraj popolnoma neodvisni; kar potrebujemo, imamo v lastni deželi. Da je to res, dokazujejo najbolj uradni statistični podatki.

Od žita, ki je bilo na razpolago v celokupni monarhiji, je bilo domačega

leta	pšenice	rži	ječmena	ovsa
v odstotkih				
1911	97·8	98·8	100	96·2
1912	99·8	99·3	100	99·1
1913	99·7	99·8	100	99·8

leta	pšenice	rži	ječmena	ovsa
v odstotkih				
1911	2·2	1·2	—	3·8
1912	0·2	0·7	—	0·9
1913	0·3	0·2	—	0·2

Pripomniti je tudi, da se je pri nas pridelok koruze od leta 1906 več nego podvojil. Tega blaga se pridelala pri nas toliko, kakor v nobeni drugi evropski državi. Pri ječmenu je razmerje še bolj ugodno, kajti to vrsto žita celo močno izvažamo. Koruza in ječmen pa se da v slučaju potrebe znatno bolj porabiti za prehrano, kakor doslej, tako da se potem lažje shaja s pšenico in ržjo. Tudi se ne sme prezreti, da se pšenica in rž po mnogih pokrajinah nespametno porablja za krmo, kar bo sedaj gotovo odpadlo.

Gorenji podatki svedočijo, da moremo potrebščine po živilih pokrivati skoro popolnoma sami in da ne potrebujemo mnogo od drugod uvoženega žita. Četudi bi se našim sovražnikom posrečilo, odrezati nam vsako zvezo z drugimi državami, bi nas vendar primanjkljaj glede živil — 0·30/0 naše potrebščine pri pšenici in 0·20/0 pri rži — ne mogel preveč občutno zadeti, temmanj pa še povzročiti lakoto. Letošnja letina je bila na splošno dobra, tako da se nam ni treba bati prevelikega pomanjkanja.

Glede preskrbe z mesom nam sicer niso na razpolago tako natančni podatki kakor za žito, ker se žal pri nas živina ne šteje vsako leto. Toda je nekaj znakov, iz katerih se da sklepati, da se je v zadnjih časih število živine znatno pomnožilo. Osebito se da to sklepati iz podatkov o cenah živine, ki so letos precej nižje nego lansko leto. Pitani voli so letos pri 100 kg za 15·46⁰/₀ cenejši kakor v letu 1913, pitane krave pa za 11·26⁰/₀. Torej tudi tukaj ni vzroka za kako bojazen. Priporočati pa se mora našim kmetom nujno, da obdrže število živine na sedanji stopnji in da se ne dajo zapeljati, da bi nepremišljeno prodajali teleta in plemeno živino. V teh kritičnih časih je treba skrbeti tudi za prihodnost.

Še boljše so razmere na Nemškem, kar se tiče preskrbe z živili. Žito prideluje Nemčija skoro vse doma, kar ga potrebuje, nekatere vrste celo izvažajo. Ravno tako je od tujine neodvisna glede mesa. Nemško kmetijstvo je silno razvito. Polje se tako umno obdeluje, da daje med vsemi večjimi državami največji pridelek. Na en hektar se je pridelalo (metrskih stotov):

leta	na	pšenice	rži	ječmena	ovsa	krompirja
1912	Ruskem	6·9	9·0	8·7	8·5	81·7
1912	Zedinj. državah	10·7	10·6	16·0	13·4	76·2
1911	Francoskem . . .	13·8	14·3	14·3	12·6	74·2
1912	Avstrijskem . . .	15·0	14·6	16·0	13·0	100·2
1912	Nemškem	22·6	18·5	21·9	19·4	150·3

Avstrijsko kmetijstvo si je vsled carinskega varstva v zadnjih desetletjih znatno opomoglo. Dasi napredek pri nas ni bil tako velik kakor na Nemškem, vendar je bil splošno prav lep. To nam kažejo podatki o množini pridelkov v naslednjih dobah. Pridelalo se je na enem hektarju povprečno:

	v l. 1870—1875	v l. 1908—1912
pšenice . .	9·7 q	13·7 q
rži	9·9 „	13·8 „
ječmena . .	8·5 „	14·6 q
ovsa	9·0 „	12·3 „

Odkar imamo zvišano carino, se je letni skupni pridelek pšenice, rži, ječmena in ovs

povprečno zvišal za okoli 20 milijonov stotov. Danes se tega napredka lahko še posebno veselimo. Domača produkcija je sedaj že toliko močna, da nas ne more nobena sovražna moč resno ogrožati v lastni preskrbi z živili.

Mnogim, ki so v mirnih časih lahko miselno prezirali vprašanje, kako vzdržati naše kmetijstvo, so se najbrž v poslednjih časih odprle oči, tako da so prepričani, da je bila njihova gospodarska politika kratkovidna. Ako bi bili šli že pred leti za ljudmi, ki so brezpogojno zahtevali neomejen uvoz živil iz tujih držav — meso iz Argentine, žito iz Amerike in Kanade, živino iz Srbije itd. —, kako bi bilo potem sedaj pri nas? Mogoče, da bi bili imeli v zadnjih letih kruh in meso nekoliko cenejše, gotovo pa je, da bi bilo pri tem naše kmetijstvo nazadovalo in danes bi morali živila iskati na oni strani oceana. Kako lahko bi bilo potem našim številnim nasprotnikom, da bi nas ugnali z lakoto. Anglija bi nam mogla vsled premoči na morju zapreti vsak uvoz in mi bi bili poraženi, še predno bi se spustili v vojsko. Sedaj pa smo pripravljeni v vsakem oziru. Celo če bi vojska trajala več nego leto dnij, se nam ni treba bati ničesar glede preskrbe z živili. Seveda, razmetavati živil ne smemo, ampak moramo z njimi varčno ravnati, kakor to zahteva resnost časa.

Vojna posojilnica.

Dne 12. oktobra je pričela v posloplju avstro-ogrske banke na Dunaju poslovati vojna posojilnica. Za enkrat ima svoje poslovnice na Dunaju, v Bregencu, Brnu, Gradcu, Inomostu, Celovcu, Krakovu, Ljubljani, Lincu, Pragi, Solnogradu, Trstu in Opavi. Poslovnica na Dunaju se je že otvorila, po drugih mestih se otvorijo kasneje, ko bodo izvršene potrebne priprave.

Vojna posojilnica bo dala posojila proti zastavitvi blaga in sicer splošno na polovico cenilne vrednosti. Vrste blaga, ki se bo jemalo v zastavo, se bodo polagoma razširile. Dalje

bo dajala posojila proti zastavitvi vrednostnih papirjev, izmed katerih so pripuščeni za lombardiranje skoro vsi, ki notirajo na borzah na Dunaju, v Pragi, Trstu, Budimpešti. Za podlago se bo vzel uradni denarni kurz po stanju 24. julija 1914 in za pomezne papirje še posebne kvote, ki se bodo za vsak papir določile posebej.

Obrestna mera za posojila proti zastavitvi blaga, efektov in drugih vrednot je določena na 7 odstotkov. Pri onih papirjih, ki jih avstro-ogrska banka lombardira po znižani obrestni meri $6\frac{1}{2}\%$, se bo tudi pri vojni posojilnici uporabljala ta nižja obrestna mera.

V vrhovni upravi sta dva zastopnika avstro-ogrske banke in en zastopnik ministrstva za javna dela.

Kdor želi dobiti posojilo, se mora s pismeno prošnjo obrniti do poslovnice, ki o prošnji samostojno odloča in ni dolžna, naznaniti vzroke odklonitve. Posojila se ne dajejo v znesku pod 100 K in navadno ne za dalj nego za 3 mesece. Obresti se plačujejo za nazaj ob zapadlosti, plačilu ali prolongaciji posojila. Računajo se obresti po dnevih, pri efektnih posojilih pa najmanj za 15 dni. Ako dolжник ne plača pravočasno kapitala ali obresti, ima poslovnica pravico, zastavljene predmete brez sodnega postopanja takoj prodati. Ako tekom posojilne dobe pade cena zastavljenih efektov, mora dolжник ali založiti nadaljne vrednostne papirje ali pa primeren znesek dolga odplačati. Če se tega tekom 3 dni ne izvrši, zapade takoj posojilo.

Blago, ki se lahko pokvari, ali je podvrženo izpremembam mode, se ne jemlje v zastavo. Tako blago, ki je podvrženo znatnim izpremembam v ceni, se ne vzame v zastavo drugače, kakor če prevzame poroštvo za posojila še kaka povsem varna oseba. Zastavljeno blago mora biti zavarovano proti požarnim škodam. Ako cena zastavljenemu blagu pade več kakor za šestino, mora dolжник v varnost posojila zastaviti nadaljno blago ali pa plačati primeren znesek dolga, inace posojilo zapade

in je poslovnica opravičena zastavljene predmete brez sodnega postopanja takoj prodati.

V zastavo se jemlje večina papirjev, ki notirajo na dunajski, praški, tržaški in budimpeštanski borzi, izvzemši akeij takih podjetij, ki že dalj časa niso razdeljevala nikakih dividend. Taki papirji, ki ne notirajo na domačih borzah, se jemljejo v zastavo le od slučaja do slučaja. Podlago za lombard tvorijo kurzne cene dne 24. julija 1914, ne pa kurzne cene zadnjega borznega dne (25. julija), ker je bil tedaj kurz zelo poskočil vsled splošnega upanja, da se bo mir vendar le ohranil. Papirji, ki se pripuščajo v zastavo, se dele v 6 vrst.

Prva vrsta, pri kateri se da posojilo v znesku 90 odstotkov nominalne vrednosti, obsega solinske liste in ogrske trezorske nakaznice.

Druga vrsta, pri kateri se da posojilo 65 do 75 odstotkov kurzne vrednosti, obsega avstrijske in ogrske rente, državne železniške zadolžnice, akeije podržavljenih železnic in od države v lastno plačilo prevzetih železniških prioritetnih obligacij.

V tretji vrsti se da posojilo 60 do 70 odstotkov kurzne vrednosti; ta vrsta obsega v kurzem listu notirana druga javna izposojila dežel in mest kakor tudi izposojila efektne in produktne borze.

Četrta vrsta, pri kateri se da posojilo 55 do 70 odstotkov, obsega zastavna pisma avstro-ogrske banke, hipotečnih bank, kreditnih društev, deželnih zavodov in hranilnic v Avstriji, na Ogrskem in v Bosni; dalje železniške prioritetne obligacije in obligacije drugačnih transportnih podjetij, obligacije industrijskih družb in srečk, notiranih v dunajskem kurzem listu.

Akeije, ki se vzamejo v zastavo, spadajo v peto in šesto vrsto. Peta vrsta obsega delnice transportnih podjetij, zavarovalnih družb in bank. Vendar so pa izrečno izvzete delnice nekaterih podjetij, tako n. pr. nekaterih železnic v Galiciji, južne železnice itd. V šesto vrsto, pri kateri se da posojilo do 40 odstotkov zadnje kurzne vrednosti, spada večina industrijskih akeij, ki notirajo na dunajski, praški,

tržaški in budimpeštanski borzi. Tudi tu so nekatere akcij izrečno izvzete iz lombardiranja.

Slednjič se v zastavljanje pripuščajo nekateri inozemski papirji, pri katerih se od slučaja do slučaja odloči najvišja meja za posojilo.

Izmed blaga, ki se vzame lahko v zastavo, naj omenimo samo nekatere vrste kakor: bombaž, lanena tkanina, ovčja volna, železo, lan, ječmen, oves, proso, riž, zlatina, kože, konoplje, les, kava, deteljno seme, ježice, usnje, laneno seme, slad, materijalno blago, razna olja, oljate tropine, rž, sirova svila, nekatero semenje, svinjska mast, špirit, loj, gozdna semena, češplje, vino, pšenica, sladkor.

Gospodarski pregled.

**Cesarski ukaz o gospodarskih in aprovi-
zijskih zadevah.** Izšel je cesarski ukaz z dne 10. oktobra 1914, s katerim se vlada pooblašča, da vsled izvanrednih razmer ob priliki vojske izda potrebne odredbe na gospodarskem polju. Ukaz se glasi:

„Na podstavi § 24. državnega osnovnega zakona z dne 21. decembra 1867, drž. zak. št. 141 ukazujem tako:

Člen 1. Vlada se pooblašča, da z ukazom izda potrebne odredbe za pospeševanje gospodarskega življenja, zlasti kmetijstva, industrije, trgovine in obrtnije, dalje za aproviziranje prebivalstva. Za sodelovanje pri izvedbi zadevnih ukrepov se morejo pritegniti tudi občine.

Člen 2. V naredbah, ki se imajo izdati, se morejo za prestopke določiti denarne globe do 5000 K ali zaporne kazni do 6 mesecev, ki jih naj nalagajo upravne oblasti.

Člen 3. Na podlagi tega cesarskega ukaza izdani ukazi se imajo po povrnitvi normalnih razmer takoj razveljaviti.

Člen 4. Ta cesarski ukaz stopi v veljavo z dnem razglasitve.

Izvršiti ga je poverjeno udeležnim ministrom.

Pred kratkim je bila vlada dobila pooblastilo, da ukrene kar se zdi potrebno glede blagovnega prometa. S tem cesarskim ukazom pa se ji je dala moč, ukreniti vse potrebne odredbe glede gospodarskega življenja in aprovizacije. Najbrže so s tem mišljene najvišje cene za žito in moko, o čemer

se vrše poganja in posveti. Kakor se poroča, bo najbrž vlada na podlagi tega pooblastila najprej izdala naredbo o prisilni deklaraciji za uporabo ječmenovih primesij pri pšenični moki. Za sedaj pa si je hotela vlada izposlovati le splošno pooblastilo, izdajati odredbe gospodarskega značaja, ki bi jih smatrala kot potrebne in umestne z ozirom na sedanji izvanredni položaj.

Nov maksimalni tarif je izdala c. kr. deželna vlada kranjska z razpisom z dne 6. oktobra 1914. V novem tarifu ni več določene najvišje cene za dva važna predmeta, za moko in za kruh.

Nove maksimalne cene za mesto Ljubljano. Riž, zdrobljen kg 52 vin.; riž, srednji kg 68 vin.; riž, italijanski 6/a kg 80 vin.; riž, Karolina kg 94 vin.; ješprenj kg 46 vin.; pšeno kg 50 vin.; ješprenček, debel kg 48 vin.; ješprenček, fin kg 64 vin.; fižol kg 46 vin.; krompir kg 10 vin.; kislo zelje kg 14 vin.; kislja repa kg 12 vin.; kava kg 4 K; čaj, navadno tržno blago (izvzemši finejše vrste) kg 7 K 50 vin., dkg 10 vin.; kakao kg 6 K 80 vin.; sladkor (v kockah) kg 1 K; sladkor (v kapi), kg 96 vin.; sol kg 24 vin.; navadno namizno vino liter 1 K 20 vin.; pivo iz soda izvzemši špeciijelne vrste l 48 vin.; jesih l 36 vin.; namizno olje l 2 K; jedilno olje l 1 K 36 vin.; goveje meso, I. vrsta kg 1 K 90 vin.; goveje meso, II. vrsta kg 1 K 60 vin.; ovčje meso kg 1 K 50 vin.; svinjsko meso kg 2 K; kozje meso kg 1 K 50 vin.; telečje meso 2 K; prekajeno meso, navadno domače kg 2 K 40 vin.; slanina kg 2 K; svinjska mast, čista kg 2 K 40 vin.; surovo maslo kg 4 K; sir, navadni kg 2 K 40 vin.; mleko l 24 vin.; jajca kos 10 vin.; les, trdi m³ 13 K; les mehki m³ 10 K; premog, kranjski-štajerski q 3 K 60 vin.; petrolej l 44 vin.

Nove maksimalne cene za deželo. Riž, zdrobljen kg 46 vin.; riž srednji 62 vin.; riž italijanski 6/a kg 74 vin.; riž, Karolina kg 88 vin.; ješprenj kg 46 vin.; pšeno kg 50 vin.; ješprenček debel kg 48 vin.; ješprenček fin kg 64 vin.; fižol kg 46 vin.; krompir izvzemši kraje, ki se zanje določijo posebne izjeme, kg 08 vin.; kava 4 K; čaj, navadno tržno blago (izvzemši finejše vrste) kg 7 K 50 vin.; dkg 10 vin.; sladkor (v kockah) kg 1 K; sladkor (v kapi) kg 96 vin.; sol kg 26 vin.; vino navadno l 1 K 12 vin.; pivo iz soda, izvzemši špeciijelne vrste in izvzemši kraje, ki se zanje določijo posebne izjeme, l 48 vin.; jesih l 24 vin.; namizno olje l 2 K; jedilno olje l 1 K 36 vin.; goveje meso I. vrsta kg 1 K 68 vin.; goveje meso II. vrsta kg 1 K 44 vin.; ovčje meso kg 1 K 48 vin.;

svinjsko meso kg 1 K 80 vin.; telečje meso kg 1 K 80 vin.; prekajeno meso, navadno domače kg 2 K; slanina kg 2 K; svinjska mast, čista kg 2 K 20 vin.; surovo maslo kg 3 K 60 vin.; sir navadni kg 2 K 40 vin.; mleko l 24 vin.; jajca kos 10 vin.; les, trdi m³ 8 K; les mehki m³ 6 K; premog q 3 K 10 vin.; petrolej l 46 vin.

Odprava carine na žito. Dne 9. oktobra je avstrijska vlada v sporazumu z ogrsko odpravila carino na žito. Želja po odpravi carine je vsled vedno bolj rastoče draginje žita in žitnih izdelkov bila v vseh krogih konsumentov čimdalje bolj glasna. Odprava carine zadeva žito (pšenica, rž, ječmen, oves, koruza itd.), sočivje (fižol, leča, grah) in moko in mlinske izdelke. Odprava carine časovno ni omejena in bo ostala v veljavi, dokler ne bo ponehala sedanja izvanredna draginja. Za odpravo carine je bila naša vlada dobila pooblastilo že s cesarsko naredbo z dne 24. septembra t. l. Nato so se pričela pogajanja z ogrsko vlado, ki so trajala 14 dni. V Avstriji so agrarni krogi takoj izjavili, da taki odredbi ne nasprotujejo, ker so smatrali za upravičene želje konsumentov, da naj se ne podražuje še dalje žito, oziroma kruh. Ogrski posestniki pa so se upirali dolgo časa vsakemu znižanju carine in so se udali šele zadnje dni, ko se je naznanilo, da se utegnejo uvesti maksimalne cene za žito. To dolgo trdovratno upiranje pa je povzročilo, da se je zamudil najboljši čas, nakupiti žita na še prostih zunanjih trgih. V Nemčiji so bili carino na žito odpravili početkom vojske, pri nas se je potrebovala skoraj dva meseca in pol, da je prišlo do tega ukrepa. V tem času so žitne cene poskočile do neverjetne višine. Žito je pri nas dokaj dražje nego na Nemškem ali večini drugih držav, kajti stot pšenice stane 40 K, stot pšenične moke pa 60 K. Carina na pšenico znaša za meterski stot 6-30 K, za rž pa 5-80 K. Da bi se cene radi tega znižale, ni pričakovati, pač pa je upati, da bo mogoče uvažati več žita in bo to morda uplivalo tudi na one domače tvrdke, ki imajo še mnogo žita neprodanega v zalogi. Obenem se vrše poganjanja, da se izdado maksimalne cene v žitni trgovini in da se uvede dolžnost deklaracije o žitnih zalogah.

Vojna in kmetsko delo. Najboljše delavne moči so zapustile kmetske domove in odšle na bojno polje. Zmanjkalo je delavih mož, skrbnih gospodarjev in krepkih mladeničev. Doma je ostala nedorasla mladina, žene z otroci in stari ljudje.

Velika in težka je naloga, ki nas čaka v tem času doma. Treba je skrbeti, da nam kmetija ne zastane in da ne trpi naše gospodarstvo. Sprav-

ljati je pridelke in pripravljati novo setev. V mlatvi smo in pred košnjo, pa manjka mlatičev in koscev. In vendar je treba vsa ta dela opraviti, da ne bo zmanjkalo živeža za vojaštvo, za nas in za druge.

V teh težkih časih se morajo vse naše sile napeti in skupaj strniti, da zmagamo delo, ki nas čaka po deželi. Mlado in staro mora prijeti za delo in mora delati več kakor v navadnih časih. Zaradi potrebnega dela je izdala vlada razne odredbe za čas vojne, ki so vse hvale vredne. Pritegniti se imajo brezposelni ljudje po mestih in odpuščeni delavci iz tovarn. Pomagati ima šolska mladina iz mestnih šol itd. Uporabljati se imajo kmetijski stroji, ustanavljati strojne zadrage itd. Ali če pomislimo na obsežno delo in na težko in raznovrstno delo, ki ga imamo na kmetih, pa vidimo, da se bo dalo malokje pomagati z mestnimi in tvorničskimi delavci in da bo kmetija slej ko prej navezana na domače delavne sile. Zato se morajo pa te sile, ki so doma ostale, podvojeno lotiti potrebnega dela.

Če ne gremo na bojno polje, žrtvujemo se doma in delajmo in pomagajmo drug drugemu! Za blagor bližnjega, za blagor celega kraja, za blagor domovine! Žrtvujemo in bojujmo se na domačem polju, da premagamo obilno delo, ki nas čaka vsled vojne. Pomagajmo si vzajemno! Kjer je večja sila in večja potreba, tam je prej pomagati! Kakor pri gašenju ognja, kjer prenehajo vsa nasprotstva in vse osebnosti in kjer rešuje vsak, kar more, da se odvrne preteča škoda! Ravno tako, po ravno tem geslu „eden za vse, vsi za enega“ moramo nastopati sedaj.

Največ bomo dosegli z vzajemnim delom, največ z združeno samopomočjo! Cela vas naj postane v teh časih ena delavska obitelj, vneta za blagor posameznika, pripravljena za pomoč vsakemu pojedincu. Tako bomo najlažje in najvspešnejše premagali vse težave, ki nas čakajo na kmetiji v bojnem času! V. R. v Dol. Nov.

Izpolnitev obstoječih pogodb. Spričo vojne stanja je nastalo obilo nejasnosti o tem, ali sklenjene pogodbe in zlasti tudi sklenjeni trgovski sklepi obdrže veljavo. V splošnem je opomniti, da je vobče dolžnost vsakega, izpolniti obstoječe pogodbe in seveda tudi kupčijske sklepe. Moratorij zadeva le odložitev izpolnitve denarnih terjatev. Kar se tiče višje sile (vis major, force majeure), je pripomniti, da vojska kot vis major ne prihaja v poštev vobče in za vsakogar, ampak je vprašanje višje sile presojati individualno, ako prizadene posameznega trgovca ali posamezno podjetje. Ako je bil začasno promet na železnici ustavljen, s tem

ni še nastopil položaj, ki opravičuje razveljavljenje pogodbe. Kdor se danes ne drži pogodb, je proti njemu postopati prav tako kakor ob času, ko ni vojne. Če svojih obveznosti ne poravnava zlepa, ne preostaja drugo kakor pot tožbe. V pravdi se pokaže, ali velja ugovor višje sile ali ne. V kupčiji z mlevskimi izdelki so razmere posebno težke in predlaga se poravnanje nastalih diferenc na ta način, da se dogovori posebna cena, ki upošteva težavni položaj, kajti jasno je, da je trdo naprtiti vso škodo prodajalcu, ko je vendar jasno, da ob času sklepov kupčij ni ena ne druga stran računala s tem, da nastanejo vojni zapletki.

V tem vprašanju vojnih dogodkov in dobavnih pogodb je vlada izdala posebno razglasilo, ki pravi: „Od raznih strani se je vprašalo, kakšen učinek ima pričetek vojnih dogodkov na dobavne pogodbe, ki so bile sklenjene pred 1. avgustom, pa jih je izpolniti po 31. juliju. Zlasti za take proizvajalce in trgovinske stroke, v katerih se običajno sklepajo termenske kupčije ali dolgoročne dobavne kupčije, se je zastopalo, da je s takimi pogodbami kratkoročno ravnati kot z neveljavnimi, ali da jih je razdreti mogoče proti gotovim dajatvam. Na podlagi natančne presoje razlogov, ki govore za in proti ureditvi, je prišla vlada do prepričanja, da ni priporočljivo izdati moratorija za druge kakor denarne terjatve ali pa proglasiti dobavne pogodbe naravnost za razveljavljene. Dobavne dolžnosti temeljem pogodb, ki so bile pred 1. avgustom 1914 sklenjene, je torej presojski po splošnih pravnih načelih. Izključno pravosodstvu je prepuščati, da v vsakem posameznem primeru presodi, kakšni učinek imajo vojni dogodki na obstoječo dobavno dolžnost, osobito ali je vsled njih dejansko postala nemogoča pogodbeni dajatev“.

Izpremembe zakona o pokojninskem zavarovanju zasebnih uslužbencev vsled vojne. Zakon o pokojninskem zavarovanju je bil znatno izpremenjen na podlagi ces. naredbe z dne 25. junija 1914, ki stopi v veljavo dne 1. oktobra 1914. Najvažnejša izprememba je gotovo ta, da se je čakalna doba skrajšala od 10 na 5 let. Toda tudi ta določba stopi v veljavo 1. oktobra t. l. Zato bi bile te ugodnosti deležni le oni zavarovanci (oziroma njih zaostali) ki bi bili dne 1. oktobra dejansko še v zavarovanju in bi do tedaj plačevali premije, ako bi po tem času nastopila njih delanezmožnost ali smrt. Veliko število, ako ne večina onih zavarovanju podvrženih nastavljenec, ki so vsled vojnih dogodkov poklicani pod orožje, bi vsled tega, čeprav so že več kot pet let zavarovani, izgubili to ugodnost.

Zato je vlada izdala novo naredbo, vsled katere se je veljavnost cesarske naredbe z dne 25. junija v kolikor se tiče dajatev penzijsko-zavarovalnega zakona, pomaknila nazaj na 1. avgusta 1914. To je za vse vpoklicance, ki so k zavarovanju že 60 mesecev prispevali, največje važnosti, kajti to jim bo v veliko pomirjenje, če vedo, da imajo sami ali njih ostali pravico vsaj do skromne rente penzijskega zakona, ako postanejo v boju za domovino delanezmožni ali ako celo store junaško smrt na bojnem polju.

Pravico do invaliditetne rente ima oni, ki radi kakšne telesne ali duševne hibe ne more več izpolnjevati dolžnosti svojega poklica. Kdor je torej v vojni tako ranjen, da je trajno oviran izvrševati dosednji poklic, bo lahko dobil invaliditetno rento, seveda le toliko časa, da ne bo v kakem drugem poklicu zaslužil več kakor dve tretjini one plače, ki jo je dobival v prejšnji zavarovanju podvrženi službi. Glede vdovske rente je pomembna določba, da pristojna vdovi vdovska renta, če je od sklenitve zakona preteklo šest mesecev, razen — kakor pravi zakon — če se je smrt zavarovanca povzročila po nezgodi, ki je nastopila po sklenitvi zakona. Ta zadnja določba je važna, ker je mnogo oseb sklenilo zakon tik pred odhodom na vojno, kajti smrt na bojnem polju se bo morala smatrati kot nezgoda v zmislu zakona. Tudi morebitnim po takem zakonu legitimiranim otrokom bodo pristojali vzgojevalni prispevki.

S to cesarsko naredbo ni jasno izrečeno, če naj bodo le oni zavarovanci, ki so bili še v avgustu 1914 zavarovani, deležni ugodnosti naredbe ali tudi oni, ki so zaradi prve mobilizacije že pred 1. avgustom izstopili iz zavarovanja podvržene službe in bili odglašeni. Zato se priporoča, da se taki zavarovanci prostovoljno še za avgust 1914 zavarujejo; obči pokojninski zavod bo taka prostovoljna zavarovanja izpeljal tudi, če jih nastavljenec sam ne priglasi, ampak če jih priglasijo njegovi pripadniki ali prejšnji službodajalec. Službodajalec bodo s tem najbolj pokazali domovinsko ljubezen, da za v juliju vpoklicane nastavljenec še avgustovo premijo plačajo in tako zagotovijo uslužbencu omejene ugodnosti. To naj se čimprej izvrši, kajti ako nezgoda (ranitev ali smrt) poprej nastopi, se prostovoljno zavarovanje ne bo dopustilo. Končno se je določilo z novo naredbo, da bo nadomestnim zavodom ali delodajalcem, ki so s svojimi nastavljenici sklenili nadomestne pogodbe, obči pokojninski zavod na zahtevo povrniti povratno zavarovanje. To je za zavarovance pri nadomestnih za-

vodih zelo važno, kajti vsled nezgod v vojni bo marsikateri nadomestni zavod zelo prizadet ali celo v nevarnosti, da preneha s svojim delovanjem.

Prašičja reja v bližnji prihodnosti. Danes nimajo pri nas praseta nobene prave cene. Blaga je veliko, kupeev pa malo. Vsak skuša prodati, kar je godnega za prodajo, ker se vsak boji, da ne bo shajal s pridelano krmo. Sicer je pa kupčija s praseti sama na sebi taka, da mora v prodaj, kar je odstavljenega. Vsak se boji, da mu gre sicer preveč krme v zgubo.

Ali razmere se bodo v tem oziru izpremenile in mlada praseta bodo imela še visoko ceno. Pomisliti moramo, da v krajih, kjer se bije vojska, ni sedaj nobene prave reje in da bo po teh krajih močno manjkalo praseta in svinj, ko poneha vojna. V Galiciji je reja svinj močno razvita, ki je morala pa sedaj po prizadetih krajih čisto prenehati. Po vseh teh krajih bo treba z rejo na novo pričeti. Pa tudi po mestih se bo v teku vojne potrebovalo dosti svinjskega mesa. Vse to nas mora po naših krajih navdajati z najboljšimi nadami za bližnjo prihodnost in nas mora odvrčati od tega, da bi prodajali praseta za slepo ceno. Kdor ima dosti krme, naj redi praseta naprej, ker jih bo pozneje, kakor je upati, lahko prodal za pošteno ceno. Pride čas, ko se bo po mladih in starejših prašičih močno povpraševalo, posebno po krajih, koder se je sedaj vsled vojske ustavilo vse gospodarsko življenje.

Petrolejni vreleci nepoškodovani. Poročila iz Galicije pravijo, da so petrolejski izvirk v okolici mest Krasno, Sanok in Sambor ostali nepoškodovani. Rusi jih najbrž radi tega niso poškodovali, ker so ti vreleci last angleški in francoskih družb. Tudi petrolejski vreleci pri Drohobyezu in Boryslawu se nahajajo v istem stanju kot pred vojsko. Pri podjetjih je baje udeleženega mnogo francoskega in angleškega denarja, zato so Rusi prizanašali petrolejskim družbam.

Pokojnina vdov in sirot za padlimi vojak. Če umrje mož naravnost na bojišču ali pa tekom enega leta za ranami, ki jih je dobil v vojski, dobi žena padlega moža sledečo letno pokojnino: žena kadeta 450 kron, narednika 270 kron, korporala 180 K, poddesetnika 144 K, infaterista 108 K. Če pa umrje mož vsled bolezni ali epidemije, ki jo je našel na bojišču, dobi žena kadeta letnih 300 K, narednika 240 K, oziroma 180 K, četo-vodje 144, korporala 120, poddesetnika 96, infaterista 72 K. Otroci dobe: dečki do 16, deklice do 14 leta, vsako leto po 48 kron prispevka za vzgojo.

Vendar je ta pokojnina tako omejena, da ne sme pokojnina vdove in otrok presegati vsoto 540 K.

Gospodarski položaj na Dunaju med voj-sko. Preskrbovanje z živili je na Dunaju popolnoma zadostno. Mleko, sočivje, sadje in krompir prihaja iz dunajske okolice v dovoljnih množinah. Na trg za govejo živino prihaja celo več blaga kakor v istem času prejšnjega leta, tudi prašičev ne primanjkuje prav nič. V nadrobni trgovini so cene živilom le malo poskočile, kakor je razvidno iz sledečega izkaza. V prvem tednu meseca oktobra lanskega leta so v primeri z letošnjim prvim tednom tega meseca bile cene sledeče:

	1913	1914
	v kronah	
goveje meso za kg	1.60—2.60	1.60—2.60
svinjsko meso " "	1.60—3.00	2.00—3.00
krompir " "	0.08—0.14	0.10—0.18
čebula " "	0.12—0.20	0.22—0.28
fižol " "	0.40—0.70	0.54—0.76
riž " "	0.40—0.72	0.48—0.88
pšenična moka " "	0.36—0.44	0.60—0.62
svinjska mast " "	1.84—2.20	1.76—2.00
slanina (prekajena) " "	1.76—2.08	1.60—2.00
čajno maslo " "	3.40—4.24	3.40—4.20
kuhano maslo " "	2.40—3.20	2.40—3.20
margarin " "	1.80—2.20	1.60—2.10
kislo zelje " "	0.24—0.30	0.24—0.28
jajca, komad " "	0.08—0.10	0.10—0.12
mleko, liter	0.26—0.32	0.26—0.32
posneto mleko, liter	0.20—0.26	0.20—0.24

Mleko, goveje meso, svinjsko meso, maslo in sladkor imajo isto ceno kakor lani, svinjski masti, slanini in zelju pa je cena celo padla.

Povišanje cen za moko je povzročilo največ to, da se velike zaloge letošnjega pridelka zadržujejo v skladiščih. — Zdravstveno stanje je ugodno; umrljivost znaša 13.7 na tisoč prebivalcev in je to razmerje celo boljše nego preteklo leto. Šolski pouk se vrši nemoteno. Pomožni odbori so pridno na delu. Hrana iz javnih sredstev se daje 15.000 osebam. Nad 80.000 rodbin vpoklicancev dobiva mesečno skoraj 7 milijonov K prispevkov za vzdrževanje. Tudi število brezposelnih razmeroma ni veliko. Koncem prvega tedna v oktobru je bilo pri raznih posredovalnicah prijavljenih 60.150 takih oseb, ki so iskale dela, nasproti pa je bilo 48.276 služb na ponudbo. V istem času lanskega leta je bilo to razmerje 64.244 : 42.053. Stanje hranilnih vlog v dunajski osrednji hranilnici je bilo 10. oktobra za 17 milijonov kron višje nego ob tistem času lanskega leta.

Angleška in nemška trgovina. V prvem mesecu vojne je vsled ovir v pomorskem prometu zunanja trgovina vseh držav močno nazadovala. Toda na Nemškem je bilo nazadovanje relativno in absolutno manjše nego na Angleškem. V l. 1913 je meseca avgusta znašal angleški izvoz 904, nemški pa 870 milijonov mark, v avgustu l. 1914 pa je angleški izvoz padel na 497, nemški pa na 525 milijonov mark, tako da se je nemški izvoz znižal za 345 ali za 44·8 odstotkov, angleški pa za 407 milijonov mark ali za 45·1 odstotkov v primeri z enakim mesecem lanskega leta.

Razglas

o sprejemu učencev v kmetijsko šolo
na Grmu.

Meseca novembra se prične na Grmu novo šolsko leto za učence zimske in letne šole. Zimska šola traja dve zimi od novembra do konca marca, letna šola celo leto od novembra do konca oktobra.

Učenci plačujejo na mesec za hrano in stanovanje po 30 K. Podpore potrebni sinovi kranjskih posestnikov se sprejemajo tudi na prosta mesta.

Prošnji za sprejem in za prosta mesta je priložiti 1.) rojstni list, 2.) zadnje šolsko spričevalo, 3.) zdravniško spričevalo o telesni sposobnosti, 4.) izpričevalo o lepem vedenju, 5.) izjavo starišev ali varuha, s katero se zavezuje plačati stroške šolanja.

Prošnje, ki je koleka prosta, je vposlati ravnateljstvu šole na Grmu do 25. oktobra t. l.

Od deželnega odbora kranjskega.

V Ljubljani, dne 25. septembra 1914.

Vabilo na jesenski občni zbor

Hranilnice in posojilnice na Djeksah,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 2. novembra 1914 ob 10. uri dopoldne
v posojilničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka.
4. Poročilo o izvršeni reviziji.
5. Dopolnilna volitev načelstva in nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Odbor.

Vabilo na VII. redni občni zbor

Proseško-Kontoveljske posojilnice in hranilnice,

registr. zadr. z neomej. zavezo,

ki se bo vršil na Proseku dne 15. novembra 1914 ob eni
uri popoldne v prostorih g. Dragotina Starce na Proseku.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Potrditev računskega zaključka za leto 1913.
3. Poročilo o izvršeni reviziji.
4. Volitev načelstva in nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na X. redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice na Čatežu,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,

ki se vrši 25. oktobra t. l. ob 3½ popoldne
v hranilnični pisarni na Čatežu.

Dnevni red:

1. Poročilo o izvršeni reviziji.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Potrditev računskega zaključka leta 1913.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor radi prepičle udeležbe ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Načelstvo.

Vabilo na izredni občni zbor

I. kranjske mizarske zadruge v Št. Vidu nad Ljubljano,

reg. zadr. z om. zavezo,

ki se bo vršil v nedeljo dne 18. oktobra 1914 ob 8. uri
zjutraj v združničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Volitev načelstva in nadzorstva.
2. Slučajnosti.

K obilni udeležbi vabi

Načelstvo.

NB. Ako ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se 8 dni kasneje na istem mestu ob istem času in z istim dnevnim redom drug občni zbor, ki bo sklepal veljavno brez ozira na število zastopanih deležev.